

ШЫҢ

СОВЕТ ЗИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 175 (4494) 1959 ч. сентябрь 2, вторник | Эртээ 20 коп.

Эмнелге албан черлерин кышка үлегерлиг белеткээр

Бо чылын областың ажилчы чоннары Совет Зилелиниң хей панаонал улустарының найыраалыг улууг өг-бүлесиңе тыва улустуң киргенинден бээр 15 чыл оюн байырлап эрттирер. Амгы үеде областа бүдүрүлгө болгаш албан органдарыңа өөредилге черлери ол болушунга телептиг белеткелер, чаа-чаа чедириниң ужурашар дөм күжеништининг белеткелерин тургузар. Ол чаагай херекке чоннарыңа дөм кемисеңиз турар эмнелге албан черлери болгаш оң хей санын амыдакчылары база кыркаш турарлар.

Совет Тыяның эмнелге ажилдакчылары чонун эмнелге халдырылганын улам ийи ажилдакчылар болгаш ол албан черлерин кышка үеде ажилдакчыларга таарымчалыг кылдыр тургузуу, ылангыя аларын кышка үдөгөргө белеткериңиз ол байырлааң улустуң дөм шийтирилгелер. Бо тараа-беле бистин чамдык эмнелге албан черлери улууг ажилдарын чоруулу турар.

Чонунг эмнелге халдырылганын улам ийи ажилдакчылар кол чутула чүдүлгелерин бирөөн-оларын материалдыг базаларын быгыт-лаар болгаш ылангыя кышка уулу үдөгөргө белеткээр тараа-беле кылдыр бо чылын өтүр, Чон-Хемчик, Эркин районнара өлөөн эки чоруттуган. Илангыя Чон-Хемчиктин Чаа-Хал хуорада эки Ковенский эргелекчилер район эмнелгелер эки деринтиген чаа амбулаторияны ажилдакчылар кыркаш болгаш эмнелге бажынын, зарыг улууг чыгар корустуу бүс-бүлө чыдылар кылдыр кышкы дооспунан, эскер-лаз септелгелерин чорутуң, четкир саптыг утулар чүдүлгө белеткен алган.

Ол-ла районунг «Хорум-Даг» колхозта эки Виноградова эргелекчилер участкас эмнелгелер септелгелерин бүрүн дооруң, 330 кубометр олар ышты шүптүзүн сөөртүп алган, мында бо чылын рентген-беле шийинчир черин база азыктанган. Ол ыштык ыраакы Ойуруң «Кымыз туу» колхозта участкас эмнелгелерин 8 орунуг бажынын тулуп алган. Устүндө дөм таарымчалыг кижилерин областан хей-беле керегүзүп болуң. Чамдык эмнелге албан черлеринин бо чылын ажилдакчылар туулугларынга болгаш кышкы белеткелгелер колхозтар баштаар черлер болгаш чер-чер Советтерин улууг дүзүмн көргүзүп турарлар. Ол үстүндө чугаалаанымыс Саг-ыла эки Ойуруң дараалаң «Кымыз туу» колхозту болгаш Хорум-Даг эки Кымыл-оол дараалаң кезде Советти база эске-лаз черлерин хамаарыштырып болуң.

Мындаажак областың чамдык эмнелге албан черлеринин кышкы белеткелерин болгаш бо чылын ажилдакчылар кире чогутуу туулугары улууг жоодамашкынын чоруп, анаа төлөвлөзөн ашкы-хорениң чеп ажилдакчыларын турарын шуут чугаалаа чогутуң. Чыдаа, Кымыл хуорада 50 орунуг утулар эмнелгелерин 7 айда ажилдакчылар кире чорутулган турган болгаш берер.

КУШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕК

Чон-Хемчик районунг кезде ажил-агыйнын ажил-инчилери СЭКП-ниң XXI съездининг төгүлүг шийтирилгелерин куустатпашан, СЭКП ТН-ның ам болуң Пленумунга белек кылдыр нийтининг ылангыя чемнер белеткелгелерин планын: сизин белеткелин 107,7 хуу, силос салышкынын 129,6 хуу куустаткан. Мал чемнерин пландан ашык белеткелери үргүлчүлүк турар.

ОБЛАСТЫҢ РАЙОННАРЫНДА МАЛ ЧЕМНЕРИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЗЗ

(1959 чылдың сентябрь 1-ге чедир планга уду хуу-биле)

Районнар	Бескен сизин	Салган сйлос	Районнар	Бескен сизин	Салган сйлос
Току	162,8	352,3	Сут-Хөл	87,9	55,0
Чон-Хемчик	107,8	129,7	Тес-Хем	86,6	52,5
Эркин	105,2	106,6	Каа-Хем	83,7	68,0
Өвүр	102,1	67,2	Улуг-Хем	56,1	60,2
Барыш-Хемчик	98,3	83,2	Танды	44,8	85,5
Бай-Тайга	93,6	93,0	Били-Хем	40,7	83,8
Чаа-Хал	88,8	85,8			
Совхозтар:					
«Тилеке»	92,5	87,8	«Өк»	53,6	59,9
«Кымыл партизан»	81,7	42,9	«УТКА 25 чылы»	50,5	100,3
«Межегей»	66,5	54,9	«Злеге»	29,9	103,5
«Барлык»	59,4	75,9			

Доннун сураглыг кижилери-биле Н. С. Хрущевтун ужуражышыкыны

СЭКП ТН-ның Бирги Секретары, ССРЭ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев шыларангай совет чогаалчы М. А. Шолоховтун чалаанын эзууга августун 30-де Ростов областа Вешенск суурга чедер берген.

Ол-ла хун суурунун төп шөлүңгө хей мун кижик кижикчилер митинг болган. Апаа Н. С. Хрущев чүе чугаалам, чүртүтүн экономика, култура талаа-биле хөгжүлдешиниң айттыргаларын, чеди чылды куустелириниң, талаа-биле соругаларын база делегей байдалының дугайын чугаалаан.

Оон-биле кады Н. С. Хрущевтун чугаалааны:

— Президент Эйзенхауэрниң чалаанын эзууга чокку үеде мезин АКШ-че чорутурумун билер болгай силер, мынчаан мынар кады чорутуру-биле Михаил Александрович Шолоховту өөрүп чалап тур мен. Амгы Американың амыдыралы-биле чок танымжар чорук анаа амыктыг болур деп бойд-дыр мен.

Августун 31-де Ростов областың кожазы Сталинград болгаш Воронеж областарың өлөөн каш районнарың улустуңуң, кезде ажил-агыйнын муракчылары, културалың ажилдакчылары эш Н. С. Хрущев-биле ужурашар дөм Вешенскийн Култура бажыныңа чыгып келгенер.

СЭКП Ростов обкомунун секретары Н. В. Киселев, СЭКП Сталинград обкомунун секретары И. К. Жегалин, М. А. Шолохов, Ростов обкомунун даргазы А. В. Басов, Ростовтун улус ажил-агый чөвүлелиниң даргазы П. И. Аброскин, генерал-полковник И. А. Плиев, чогаалчы А. В. Калинин, Шолохов атыг колхозтун хаан ажаакчызы В. И. Выпржжик-на, Социалист Күш-ажылдың Маадыры, «Ростовтоль» комбинаттын шактеру И. А. Пруцаков болгаш өскелер-даа—шүптү чүе амык кижик анаа киришкен.

Хөөрежишкен болган. Ону Н. С. Хрущев эгелзэн. Совет шактерлар-ның маадырлыг күш-ажылдың дугайында ол улуг хүндүл-биле чугаалаан, мынчаарга шактерлар мынчаарда боттарының байырлааң демделген болгай.

«Ростовтоль» комбинаттын начальниги К. И. Поченков комбинаттын шактерларының күш-ажылдың чедириникинениң, дагыларын күш-ажылдың механизасташкынын дугайын доңтуу-биле чугаалап берген. К. И. Поченков болгаш Социалист Күш-ажылдың Маадыры И. А. Пруцаков Ростовтун дагыларынның мурунун СЭКП ТН-ның Президиумунга болгаш эш Н. С.

Хрущевка изит байыры чедиргенер.

«Ростсельмаш» заводтун директору В. А. Иванов комбайн бүдүртүчүлериң ажилын чугаалаан. Ол заводтун ажилын Никита Сергеевич улуу-биле сомурууга болгаш дүжүттү анылап ажаарыңа база хөрүңү болбаадырадырыңа эки таарымштыңаң чаа машиналарын бүдүрер дугайында бодунуң күзелиң аңаа чугаалап берген.

Тагароттун металлургия заводунун директору Е. И. Леонов металлургияны күш-ажылдың чедириникинениң дугайында чугаалаанын, демир хоолалар бүдүрер талаа-биле чаа айттыргың көдүрүп үндүргөн. Ол айттыргың «Правда» солугта тодаргай-биле чырылып көртүр деп, эш Леоновка Н. С. Хрущев сүмелзэн.

Салык райоңда Сталин атыг колхозтун даргазы А. П. Чеховский колхозчуларын мурунунда партианың Топ Комитетинде болгаш эш Хрущевтун бодунга изит байырың чедирген. Артедьин ажил-агыйнын чыл-чылың көдүрүп турарын, дүжүттү болгаш колхозта орудаларың кайы хире өзүп турарын ол чугаалап берген.

— Партияны айттышкынарың өдөрбишан, ийтининг ажил-агыйнын

колхоз быгытлап турар болгаш анаа үндөшлөтүнгөш колхозчуларын амыдыралын эде тургузуу, улам ажилдакчылар—деп эш Чеховский чугаалаан.—Чамдык чикетер бодур: нийтининг чеменилгелерин колхозта эки тургускаң, ол чорук хөрөженинниң күш-ажылдың өлөөн чикеткен. Колхозтун нийтининг Хөрөжениннен шилчилге-биле урулдар садырын болгаш асыларын база чайгы пионер лагерин акаландырып турар бис, назылап кыраан колхозчуларга пенсияны база берип турар. 300 өөреникчилер өөренир школа-интернатты колхоз тулуп турар. Ол школаны ажаарыңа колхоз чеди миллион рубльди чарыгдар деп шийтирилзэн.

— Ол эки-дир—деп Никита Сергеевич чугаалаан. Ол дугайында «Правда» солугта бижиринерин сүмелзэйн.

Партия райкомунун секретары Н. Ф. Белоглазовтун чугаалаанын Егорлыкск районунг колхозчуларын эгелелиниң дугайында эш Хрущев база чүдүлгүзүп чугаалаан. Районунг кезде ажил-агый артедьиниң ашкы-хөрөңгизил-биле боттарының колхозтар аразынын санынорин колхозчулар Пятигорскийн тулуп алганнар.

Н. С. Хрущевка болгаш ол ужуражышыкыңа киришкен Доннун

муракчы кижилеринге Михаил Александрович Шолохов чүртүкчү ханымыңдан байырың чедирген.

СЭКП Ростов обкомунун секретары Н. В. Киселев, СЭКП Сталинград обкомунун секретары И. К. Жегалин, Ростовтун улус ажил-агый чөвүлелиниң даргазы П. И. Аброскин, чогаалчы А. В. Калинин, партияны Развиллинс райкомунг секретары Ф. Г. Алексеев, колхозтун сураглыг күш ажаакчызы Т. Т. Соснова, Каменскийн кылмаал волюко комбайн дүзүткүчү Б. А. Столаров, Сталинград ГЭС-тиң тулуңуң начальниги А. П. Александров болгаш өскелер-даа бо беседаның үзүңде чүе чугаалааннар.

Бүгү совет улус-биле бир дөмөй Доннун ажилчы чоннарының СЭКП XXI съездининг шийтирилгелерин амыдыралга боттандырган дөм эресмадырлыг демисежиринге чайгылыш чок күзөл-соруктуун бо болган ужуражышкыңа база катап бугүрелдин-биле көргүскөн.

Оон соонда Култура бажыныңа көрүктүлөр алыңга дон казактарының ыр болгаш танцы ансамблиниң концерти болган. Н. С. Хрущев, М. А. Шолохов, Н. В. Киселев, И. К. Жегалин болгаш ужуражышкының эске-даа кижикчилери концертти көртөнөр.

Төрзэн чуртка 5 миллион 700 мун пуд тарааны берзэл!

КУР ЧЕРДЕ БРИГАДА

ЧАГАЙ ДУЖУТ

Чыгтай халдун согаай талаа-мында Байдак дагынын артын өдөңдөн Куу-Дагга чедир чорусарыг кымыла-тастар, арга бажы берген арбай, суулар өрөм деп чалын турар. Ол болга Танды районунг «Совет Россия» колхозунун тарааны-дыр.

Ол деисежириниң төрөк өт-сигениң кара-хүрч чагай хөрүңү мурунунда чыдылар тараыла шөлү кылдыр ажилдакчылар турган. Тараа бүдүрүн көдүлгелеринге кур черлер улуг ролдуң. Ону барылаа-лаа, «Совет Россия» колхоз 1958 чылдан бээр ол черин тараыла шөлүң ажилдакчы, бек дүжүттү ап эгелзэн. Бо чылын 2700 гектар тараа култураларын азы колхозтун тараанының кол нуруузу мында тарыттылган.

Эрткен чылын анаа бир гадаа ортумаа-биле 19 центер бек дүжүттү алган болза, бо чылын 20 центерден куулаава, дарын чамдык участкаларын дүжүтү 30 центер чедип турар.

ЭКИ ТУРЛАГ

Куу-Дагыны Халының-Ой—колхозтун кур черде № 2 хову ажил-агыйнгарының чаа турлаа. Эрткен чылдан бээр чаа сууржун эгелзэн-лаа болза ховунун ажил-инчилеринин чурттап, ажилдарыңа таарымчалыг болгаш кедилгү тулуглар мында бар аларган. Турлагын төп ортуңунда кышкылыг үш бажынарың иштин дөзөң, ылангыя ийи казы нараларын кылган ховула ажилдакчылар кижилерин дүштанылаазыңа черле дыка таарымчалыг. Оларнын иштин чаа чугайлаан болгаш арыт-шөөр байдалы эки. Ол бажынарга механизаторлар, колхозчулар болгаш өскө черлерден дүжүт ажаап алышкыныңа дуулаажып белген кижилер хостуг чурттап турарлар.

Дүжүт ажаап алышкыныңа, күрүңгө тараа белеткелгелер кижилерин күженишкениң ажилдакчыларынга ашкы чандырылганың чүдүлгө айттыргаларын бирөөн болуң. Бо турлагда тускай куулааңга столуа болгаш хлеб быгырар чер ажилдап турар. Оларнын ишти баа чугайлаттыган. Столованың алаенка чаткан уузу столуңа ажил-инчилер мазааның чокка чеменип алгаш тус-тус оонашкан ажилдарынче чоруп турарлар.

Турлагда чунар бажынын туткан болгаш элетрин шийчедик ажилдакчылар, дыка дүңгө чедир-ле бажынарга, столуага дампаалар чырып турар. Турлагын шаңында амыды-зында улууг механизасташкыны чоруттуулаа-лаа болза, үрелж ууар склад болгаш тарааны арытлаар, машинага чүдүрер механизмер бар.

Август 29-та «Родина» деп радиоприминикти тургускан. Ол кездеден сонгаар турлагта радио чамчыгылаңын дыңнап эгелзэн.

Оон-биле чергелештир мында тургускан көргүзүп самбырааңың ар-нымыга чүңү-лаа бижиззениң, агит-листок-лаа үндүрбөзүн демделзезе чогутуң. Ажаап алышкыңа эгелзэ-ден бээр 6 хонук чедип, 600 амык та тарааны кескен болгаш чүс-чүс тонна тарааны бастырган турла-ла кижилерин кылган ажилынын үчүдүн үндүрбөз, кым чемени кылган, чарыкка кым мурун турары деп айттырг билдинмес. Мынчаан көргүзүп самбырааңыңа чамдык тарыла үзүңде бижиттинген бажылаа эрти түңүдүн хөөр турары таарымчалыг эвес.

БРИГАДАНЫҢ БИР ЭРТЕНИ

Августун 29-тун дүзүн аякка болган-биле 30-нч эртенинде сизинге шаңың бекин чок болган. Көжө дүңгө ховуларга оду сымдык дөм мында-мында чырып турган комбайнар, жаткалыг тракторлар мындагы эки эртен ажилдакчылаан боор деп болган. Херек кырыла мында эвес болган. Ийги эелчег-биле солун амык кижилер чок болганын ажаап ажилдап турган механизаторлар дүңгө 12 шаң үзүңде турлагта көзүп дыштаны бергенер. Эртенги хүн Куу-Дагыны кырыңа үлүп келтиже чедир кым-лаа турбаан, чалгыс суг сөөртүкүзү Оюн Иван-оол ийи атыгы төрелгенчеге, Чагтай халке халкан. Дампик комбайнар, тракторлар-ла хей. Ол дөзөре ырак черлерде ажилдап турган механизаторларын дүңгө машина-биле чедип алырын организасташкының оллар ол-ла ажилдап турган техникамы-биле чедип келгенер оллар. Турлаг-биле тараа аразында комбайнарың, тракторларын автомашина-биле дөмөй эдилээр чорук ажил-агыйга улууг каражалыг деп чүвени колхозтун улутукчуларынын тооп көрбөй турары кайгамчык.

Алты шаң ажа берген. Ол аразында дүңгө көжө Бай-Халке тараа сөөртүп кыргын ийи процентиг машиналар бекин чеккенелер болган. Чеди шаң чедип чорда бригадиниң дуулаажымы эш Кузнецов улуусту оттуртуп эгелзэн. Олар туруп кеттиң, чүңүп, чеменип, комбайнарың, тракторларың кымыл турла-ла 8 шаң ажа берген. Оон механизаторлар сөөртүп-муруң чоруп турла-ла 9 шаң чедер берген. Адак сөөртүң 10 шаң чедер бергенде турлагта хонган «С-4» комбайн шаңга көлөм, бункери долбас тарааны анаа турган машинаже ургаш чоруттуң.

Ажылдың шаң ыдыг организастыг эвезинге, аяк-каан эртенинг анаа өртүп турганыңа чамдык кижилер, ылангыя автомашина чылаачылары кылмытанмас аржааж болганнар.

10 шаң ажа бергенде алдың, ховулан бир автомашина дүрөңи ховуң кел чор. Бөгүн баштай долган бункерин тарааны алгаш тутусп огууар эр-дир деп болаан. Беле-де

машина курут. Чүт бодуң—деп чалаачыдан айттырган.

— Бадүрүк бастырган комбайн чок, анаа турлар. Мында ийи машина база манат тур. Оон орунуга принципти жоюулаш, дем-не Бай-Халке бо шаңда тарааны сөөрткен болууза, ам дедир өп огурубс мен бе, хей черге манадым. Бо ажилда ажаап баштап турар ажилдакчы кым чүе—деп хыланың чугаалады. Ол болга областың кезде ажил-агый транспортунуң ол колхозта тараа сөөртүрү-биле барган чалаачымы В. Семерия бодуң.

Бодунуң барган соругалыг күүсөйринге бичин-даа шаң-үе эрттирери чалаачыга хомуланчыг болган. Шаңга турган каш кижини чалаачы боду эвилелден алгаш, тараа чүдүрүкчүлөр эде тургускаш ажилдакчы чорда-ла оон ийирибиз үстү берди. Ам склад артында турган тараа чүдүрүкчүлөр сөөртүп ажаап-геш ажилдады берген. Шынында тарааны чалаачы боду чүдүрүп алыр эвес, харын автомашинаның шийчедиккини бичин-даа саздатпаны-биле тарааны чүдүрер кижилер бекен турар журулуң. Ону мынчаар организасташкының-биле чалаачы орта дыка хөдөдди.

Ажыл шаң мындыг организастыг эвес болуп, аяк хүнүң чартымы анаа өртөр чыгаш турла-ла колхозтун улутукчуларыңдан ажилды башкаар кижик чок болган. Оон ужуру мындыг: август 29-та колхоз даргазы эш Түргөн-оол суурга хурадалар чүе дөм бригадиниң, агрономун аппаратка, а чүткөч оон мурунда-ла суур кыргын. Мынчаан август 30-де 10 шаң ашкыже чедир олардан кым-даа келбөз. Ажылдың бо изит-тулук үзүңде хонду хурадаланыңын ужуру билдинмес. Хурады эрттиргеш, ол аразыңа—50 амык километр черге дүңгө азы эртен өрте чедип келдиңиң аргалы бар турган. Колхозтун улутукчуларының шаң ыдыг таваарлашкының кижик кайгаар.

Шөдөрдө комбайнарга, алафеттиг жаткаларга бажыга чамдыктары мүн-не шуулап киришкен, бир чамдыктары 11 шаң чектиже чедир оозуң-моозун эдилп туртулаан, бир комбайнының бункеринде тарааны дөмөй берген, ам машинаны манай берген турган. Алафеттиг жатка-биле кескен-даа, поборщик-биле боду-рүп бастырган-лаа черлерде чидиң улууг. Чамдык тавыча хөөр азы чамдыкың артып калган чыткылаар черлерге хей таваржыр.

Чаагай дүжүттү өстүрүп алганы, хову турлааңа ажил-инчилерге таарымчалыг байдаларын тургусканы эки-дир. Мындаа-лаа кур черин ол элеккиниң дүжүтүн чидиңг чокка дүргөн ажаап алыр, күрүңгө тараа садыр планны хуу-саа бетинде күсүдир дөм бугү ажилды дүңгүч чок дайынчы бугу-биле организастаары чүдүлгө. 2700 га тарааның чүдүлгө 600 га хирез кестинген, артан тараалар шүптү башкаар, таваарларда хей тараалар 5—6 хонуга бастырылган турла, шаңда 200 тонна амык кымыла-та, суда амык черде чидиңга байдалды дүвүрээңичиг дивес аржааж.

М. ЛЮДУП.

Шаңчы ховуздунда

Чаа-Хал районунг «Бурнугаар» кезде ажил-агый артедьининг Шаңчыла ийи дугаар хову бригаданың (бригадир М. Ак-Лазы) 1500 га тараа култураларыңдан эркен чылдагымыңда тудак чок байлаа дүжүттү өстүрүп алган.

Ол байлаа дүжүттү ажаап алырынче колхоз баштаар чери болгаш партия эге организастыкы бригадала колхозчуларын болгаш механизаторларын күжүн чеге организастап кириң, тырттар күштү, ажаап алышкының бугу техникасын анаа быгытлаан. Бригадада лафеттиг 4 жаткалар, «С-4» деп 3 комбайн, «С-6» деп 2 комбайн, «СВ-3» деп 1 комбайн болгаш эске-даа техника ажилдап турар.

Бригада тарааның анылап ажаап алышкының августун ийги чартымында эгелеп кирген. 350 га черин тараа култураларың лафеттиг жаткалар-биле кестинген. «ДТ-24» деп тракторда лафеттиг Ооржак Хемчик, Иргит Найдан-оол олар хүн бүрдө кайызы-даа 15 га тарааны кестирер тургаш, 17 ганы кестирип турар.

Бригадада «С-6» деп бир комбайнын комбайнер Федор Шадымов тавычалыг кезеринге таарыштырып алгаш кестирип турар. Ол хүнде 10 ганы кезер тургаш, 11-12 га чедир кестирип турар. Комбайнарың бекин тавычаларын бастырамыңа таарыштыр поборщиктер-биле дөзөң. Комбайнарга тараа сөөртүргө автомашиналарын, төрелгел айттарың белеткэң, олар чүтле комбайнарың бункерлерин тараа-биле долбара-ла шаңче сөөртүп турар.

Колхоз баштаар чери болгаш партия эге организастыкы бригадала колхозчуларын болгаш механизаторларын чурттаага амыдыралын.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА БОЛГАШ СОВХОЗТАРЫНДА ДУЖУТ АЖААП АЛЫШКЫНЫН, КУРҮНГӨ ТАРАА ДУЖААЛДАЗЫНЫҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЗЗ

(1959 чылдың сентябрь 1-ге чедир планга уду хуу-биле)

Районнар	Тараа култураларынын кезилдеси			Күрүңгө дужааган тараа		
	Шугу кескен	Беш хонукта өзүлдө	Кескениге улуу бастырганы	Дужааган тараа	Беш хонукта өзүлдө	Беш хонукта онаалдазын куусеткени
Ут-Хөл	49,6	16,5	83,8	32,0	25,1	502,0
аа-Хөл	34,5	15,6	59,6	14,1	4,1	96,4
аа-Хөл	34,3	14,0	29,7	12,1	7,5	130,4
өөн-Хем-ик	27,0	15,6	41,8	22,1	13,6	242,2
луг-Хем	25,5	14,0	59,6	18,2	14,2	283,4
ай-Тайга	22,1	14,7	51,2	4,3	4,3	86,0
анды	19,4	9,5	49,1	27,1	7,5	149,7
ини-Хем	19,1	6,6	46,3	8,7	5,6	152,7
арыын-Хем-ик	18,2	16,0	47,5	6,4	3,8	90,4
ес-Хем	4,4	4,4	100,0	—	—	—
Совхозтар:						
Межегей»	66,7	20,8	78,4	58,2	11,8	578,0
Кызыл партизан»	51,8	—	45,2	18,7	7,7	254,7
Барлык»	34,8	19,6	79,2	3,7	1,0	22,9
Тилеке»	34,6	14,3	25,9	10,9	10,8	762,0
УТКА 25 чылы»	27,2	14,3	56,7	20,0	19,9	80,0
Элегес»	27,1	12,0	61,7	24,4	4,6	91,7
Өөк»	8,3	3,5	—	—	—	—

АЖЫЛ ЧОРУП ТУРДА ТҮҢНЭЛ ЭКИ

Чаа-Хал районун Ленин атыг колхозунда партия организациязы (секретары эш Валдий-ов) 45 коммунистерин колхоз бүтүргөзүшүн шийтирилг учурдагы тазырыштыр бажыгалаан, олар боттарынын онашкан ажыларын эки чоруп туралар. Ол организациязы коммунистерин хуралдарын план баугаар ай санында чымдырып, оларга колхозтун мурнуна тургустунган чутула сорулгаларын шийтирилгел келген. Партия организациязы партия-политиктиг ажыды ажал-агыл айтырылганы-биле шийи холбаштыр турар, оон түнелдинде Ленин атыг колхоз күрүнө мурнуна планыгк онагаларын багай эвес күтсөдип келген.

Колхоз мал баш саны өстүрүлгөн күрүнө планын нитизин-биле 100,6 хуу, дүк сазарынын чыл планын 106,1, сүтүтүн—104,2, эгитини—66,8 хуу күтсөдип. Колхоз бо чылын план баугаар чуртталганын 10 бажынаары, бүтүргөзүшүн 4, културал-амыралдыг 3 туудуларын, 2050 баш мал кирер 5 каааларын, 2050 туудун дооскан. 1960 чылда дооары көрдүгөн 616 дөр-белчик метр шалдуг, 160 элутуг чаа шканын амыгалда кирген.

Партия организациязы колхозчу араттарын културалыгк база чуртталганын байдалын экижидер хемчеглер дугайында СЭКП обкомунун бешки пленумунун докталын амыралда боттандыр дөш элээн ажыларын чурттал, оон түнелдинде колхозчу сүтүтүн чагайжыдыгак эки чоруп турар. Колхозтун түнелдинде тургустунган бажынаар колхозтунда кымылыг, кладыкылыг, 87 бажынаар өрс пещалыг болгаш пилиталыг, бажын бүтүргөзүш чынында миттарын олуртуклаан, колхозчулар бажын чыныгк учурдагы калыпталыг, нугааларын өстүрү туралар.

Колхозчуларын културалыгк амыралы экижидер, олар чурар бажынага недела санында чууну, бажынаарын үтүгүчуга агааралып, иштин чутайлап турар апарган.

«Буржуа» колхозта партия организациязы (секретары эш А. Сундуй) колхозчу ажал-ишчилерин ортузунга партия-политиктиг ажыды багай эвес тургускан. Ол партия организациязы партбюроун болгаш коммунистерин хуралдарын докталам чымдырып, оларга сүт-баараан фермаларын өргөдөкчилеринин, хоуу, тууду бригадаларын бригадирлеринин база колхоз даргазынын иштелдерин дынып, колхоз бүтүргөзүшүн түс-түс адырларында бар четтеринин илерилип, оларын чайладырынын хемчеглерин аш турар.

Ньюлук ийги чартымында болган партбюро хуралында колхозта кал чөмөринин белегелинин чоруп турарын дугайында эштер Тас-оол, Шогжалдын, дүжүт ажал алышкыныг белегелинин дугайында колхоз даргазынын олакчыны эш Давы-Самбуунун иштелдерин дырып чуталаашкан. Мал чөм-

нери белегээр талазы-биле мичан дүжүргөзүшүн: ситен кезиндеги планын 9 хуу күтсөдиптен, ситос салышкыны эгелезэи үе турган. Дүжүт ажал алышкыныгк кирер чөгуур 12 комбайнаарын 3-жү септеттинген болгаш 4 жаткалар септеттинген болган. Ол хуралдын шийтири баугаар бригадаларга ажыдаар колхозчуларын санын көзүлгөткөн болгаш бар техниканы, алыгын ситен кезер машиналарын бүтүргө-биле ажыдадып, хол кадырлары-биле ситен кезер кижилерин көзүлгөткөн. Оон түнелдинде колхоз ситен белегээринин планын август 20-де 100 хуу күтсөдип. Дүжүт ажал 12 комбайнаар, 4 жаткалар кыска хуусада септеттинген, ол колхозтун ховуунда дүжүтү массалыг ажал эгелей берген.

Колхоз малын баш санын өстүрүлгөн планын нитизин-биле 100,7 хуу күтсөдип, сүт, дүк, эгит сазарынын чыл планынын сентябрь айда күтсөдип, Тыва областын 15 чыл өнүгүш күш-ажылыг белегелерин ужуражыр дөш колхозчулар хай-нышкыныг ажыдап туралар. Партия организациязы үстүндө сорулгаларын күтсөдипчеге уланган масса-политиктиг ажылын улам-на күтсөдип. Оон иштелчилерин, агитаторларын лекциялар номчулганын, иштелдерин, беседаларын колхозчу сүтүтү, бригадаларда, фермаларда докталам чорутуп, хана солуларын, агитаторларын тургустунган үндүрүп, көргөзүт болгаш хуудула самбыраларын делгеп туралар.

Партия организациязы коммунистерин күжүн колхоз бүтүргөзүшүн шийтирилг учурдагы тазырыштыр бажыгалаан: мал ажылында 18, туудуга 9, хоуу ажылында 12 кижиле ажыдап турар. Төп сүт-баараан ферманы (өргөдөкчилерин эш Тас-оол) бо чылын 100 саар инектерден 72723 кг азы өрткөн чылдын август 1-де турганында 24855 кг хой сүтүт саткан. Ферма күрүнөгө 48 тонна сүт сазар планын июль 15-те 100 хуу күтсөдип болгаш ажал эгелей 40 центнер сүтүт саткан. Оон сүдүтүн саалдагы өрткөн чылдын 60 тешинг децнаарга бир инектен-не 159 килограмм көндүр. Колхоз II партаалда сүт бүтүргөзүш көзүлгөткөн, СЭКП обкомунун болгаш облкүсскомунун база ВЛКСМ обкомунун шийтири Кызыл туугун чаалап алган.

Чамдык партия организациязында байдал моон сыр өске болуп турар. «Найрал» колхозта 100 ажыл коммунистерин каттыштырган ийи өгө организациязы партия комитетин бо чылын тургустунган. Ол комитет чаа каттышкан колхозту организациязы-агалы талазы-биле бажыгалаар, оон экономикаын көдүрер херекке бүтү коммунистерин болгаш колхозчуларын күжүн мобилизастаар, колхоз бүтүргөзүшүн партиянын полит-массалыг болгаш организациязы ажылын күтсөдипер

сорулгалыг. Бо ажылы Урбун болгаш Кара-Тал бригадаларда партия өгө организациязы (секретары эштер М. Очур, Суктер болгаш колхозтун партия комитетин (секретары эш Чажап) күтсөдип туралар.

Ол колхоз каттышканынын соонда комитет нити кезигүнеринин хуралын чатыс-даа удаа чымдырбаан. Урбунде партия өгө организациязынын хуралы май, июнь, июль айларда, Кара-Тал партия өгө организациязынын июнь, июль айларда чымдырбаан. Колхозчулар ортузунда масса-политиктиг ажыл чымыс деңгээлде болуп тургустунган турар. Оон түнелдинде арагалаар чоруп чамдык колхозчуларын болгаш коммунистерин-даа аразында хой болуп турар. Колхоз бүтүргөзүшүн докталам ажыдадык, хой-инитинин, партиянын сагыла-чурунун хажыдаар чоруктарын ол партия организациязынын чамдык коммунистерин болдуруп турган.

Колхозтун баштаар черинин даргазы эш Н. Лопсан ачаа сонугутурганынын соонда тодарайг ажыдадык. Баштаар черинин удуртулганынын четпезинден ол колхозтун ажыла-агылы сорулгаларын күтсөдипмейн

турар. Мал баш саны өстүрүлгөн планы күтсөдиптөөн. Күрүнөгө эгит дугаарынын чыл планын 47,9, сүтүтү—76,7 дүжүтү—83,5 хуу күтсөдиптен. Мал чөмөри белегээр ажылы август 20-де байдал биле алырга, ситен кезеринин планы 48,2, ситос салышкыны 38,7 хуу күтсөдиптен. Колхозтун Терезинде болгаш Булакта тарааларын сугат чотундан каадаш ара башкылай берген, а ону кезеринче колхоз чотудан кирген. Кукурузанын нугаан массанын ситастаар ажылы чотугу үзүшүндө эгелезэинден оон сыны кадып турар чорук ол колхозтун баштаар черинин болгаш мында партия организациязынын ажылынын четпезин көргүскөн.

«Найрал» колхозтун удуртулганында бо ышкан четтеринин дарый чайлаштыраан, колхозтарын баштаар черлеринин ажыл-чорудалганын хүн бүрү контролдап, оларын мурнуна тургустунган планыгк сорулгаларын долдур болгаш ажыр күтсөдип дөш демисеге коммунистерин мурнакчы ролын беддери чутула.

С. САЛЧАН.

Дуржулгалыг ажылдакчы

Барыш-Хемчик районун «Большевик» колхозунда уруулар яслинин ажылдакчысы К. Долгар беш чылдарын иштинде онашкан ажылын эки кылып турар. Сутурда ада-нелер эш Долгарын таныыр болгаш хүндүдөр. Колхозчулар өртөн урууларын яслиге экижидер, ол эгит элдек хүлөп ап, оларын арыг-шеверин хынап, урууларын хенин докталам чуп турар дугайында тайлыр ажылын нелер ортузунга чорудуп турар.

Чамдык ада-нелер бичил урууларын арыг-шеверинче сагыш салбайн, оларын хенин докталам чутбайн турган. Яслинин ажылдакчысы эш Долгар мындыг кижилерин доп-дөраан хемчег алыр дугайында болудун саналын кирип, колхозта херөөжөнөр чөмүлелинге азы арган.

О. ӨКТЕН-ООЛ.

Ажы-төл эки өөрөнзин!

Урууларын кижилер, өөрөдир дугайында партиянын болгаш чачкыг докталам сагыш салып турарында он урууларын төрөөш, кижизиккен не мен бүтү совет нелер-биле бир дөмей өөрүшкүнү илери-редип өрар мен.

Дүгүн, сентябрь бирезде уруулар база катан шкөлөжө чорупканар. Мээ он урууларын адыны—Кызыл-оол биле Севеян Чалаларын № 1 ортумак шкөлөжүн 8—9 класстарында, Чечек, Мадыр, Кады болгаш Мина олар колхозта чеди чыл шкөлөжүн 1, IV, V, VI класстарында партаал артында олуртукташканар.

Ийи уаг уруум тускай өг-бүдө-лиг болулаан, колхоз бүтүргө-зинде ажыдап турар. Уаг оглум—Очур-оол 1958—59 өөредилге чымында ону классты дооскаш, ба-за колхозта ажыдап, пещка туудар, чазанын мергемдерин чеди алган.

Урууларын адазы чок болганын-дан бөр ады чыл өрткөн. Шаада феодализм үзүшүндө мен ышкан хой өскүс урууларын не ажы-талуу

өртөмгө өөредир хамаан чок амыды-раар аргазы чок, бактыг багын, дөраанын дооразын, хиликчектин хиликчөөн көөр чораян.

Бистин партиямыс болгаш чазамыс кижиле дугайында кайтамыс уаг кичөөнгейи салып турар. Ажы-талуу өөредип, кижизиккен, өөредилге черлерин туудуп, бүтү-ле херекселдерин-биле хандырып, күрт-не күсөл-биле азырап, хеперип турар. Мындыг магадыг чагай үе-ни мен дег уаг назылыг келер, адалар кайын сактып чораян деп!

Мен он урууларын төрөө болгаш кижизиккен дөш чазатын «Нени алдары» орденинч бирги болгаш ийги чөмөри-биле ша-наан болгаш 1958 чылда мен «Мадыр-не» атты тывыскаш. Бо бедик үнелөөштинге улам сору-к кирет, урууларын кижизикте-тени дөш ажыдап турар мен. Мен бодум база уруум Чечей-биле колхозта хлөб быжырын ажыдап турар мен.

С. КУРУТЧАА.

Чөөн-Хемчик районун «Кызыл тарвакын» колхозтун колхозчуу, Мадыр-не

БЕДИП ҮНҮП ТУРАР

Сөзү А. Кумаянты. Фото В. Улюстову.

Кызыл хоорайнын Ленин кудум-чүзүндө № 2 шкөлөжүн чамында туудуп турар 96 квартиралыг дөрт калт чуртталга бажынынын туудун «Тыва туудуг» трезинин № 2 тууду-монтаж өргөдөкчи бо чылдын март айда эгелез.

Бо уаг туудуга ажыдап турар туудуужулар боттарынын мурнуна салдыгын сорулгаларын ай санында чедишкенин боттандыр кед-генер. Соолгу айларда план күтсөдип мындыг болулаан: майда—119, июльда—104,7, июльда—113 хуу күтсөдиптен. Август айда көрдүгөн 280 муң рубль хуусаа бетинде, он хонук бурунгаар, ший-гөтсөдиптен болгаш августтун төнчү-зүгө чедир планда даштаар 20000 рубльдин ажылын бүтүрер сорул-ганын туудуужулар салып алгаш, хай-нышкыныг ажыдап туралар.

Тууду трезинде партия организациязы болгаш № 2 тууду-монтаж

өргөдөкчи ажылчынаар ортузунга тайлыр ажылын күтсөдиптенин, социалист чарытын калбарт-канынын, күш-ажылыг шийи орга-низациязынын түнелдинде ук тууду-тун темпиз дүрүн чорутууну, шы-нары бедик болуп турар. Ажылдык хемчазы-биле алырга туудуужу кол-лектив мынды-ла уаг эвес, 29 ки-жиден тургустунган, мастер В. Дю-ковка баштаган комплексил бри-гада туудуужу чорудуп турар.

Бригада март айда бээр, бирги, ийги каттарын харазын салып, дөвирлерин кылаан болгаш сонга чактарын тургузуп, рамааларын өп-төз. Ам үш дугаар кадынын ха-назын салып ажыды дүргөн тем-пиз чорудуп турар.

— Туудуужу темпизин бо хөвөр кошкатын тургаш, Уаг Октябрь-нин 42 чыл өнүгү байырлалына уткуштур үш дугаар калтыг кол ажылын дооскаш, дөрт дугаар калтыг

кириптер сорулганы салып алган бис—деп, мастер В. Дюков чуталап олурар.

С. Долгих, В. Самдан, Н. Грозная, А. Гаврилова, В. Селиверстов ыш-кан уаг-нормалын хүн, ай бүтү-зүндө докталам 150—200 хуу че-дир күтсөдип турар туудуужулар бри-гадада хой. Ажылчынаар күжө-нишкенин күш-ажылынын түн-елдинде ук туудуужу нити чарыг-далыга көрдүгөн 3986 муң рубль-дин 1011 муң ады айларда ажы-латтыган болгаш уаг ажыл кыл-дыган.

— Партиянын XXI съездинин төөгүлүг шийтирилг амыралда боттандыр дөш бо калтыг турары-ныс 96 квартиралыг дөрт калт чуртталга бажынын 1961 чылдын эгелезине кымылчыларга баралгадыр сорулганы мурнувуста салып алган бис—деп туудуужулар чатыс аай эп-сепкилдиг чуталап туралар.

КУШ-АЖЫЛГА МАТЕРИАЛДЫГ БОЛГАШ МОРАЛЬДЫГ ИДИГ БЕРИШКИННЕРИ

Хой чүс чылдагы төөгүлүг дур-гузуда күш-ажылы кижилерин канчаар көрүнгө уаг эскерлиш-киннер болуп турган.

Эрте буруну Грециянын, Римнин кударын бүтүргөзүш хөжүргөдүш, боттарынын күш-ажылынын бүтү-рүкчүлүг көдүрүлгө материалда-ла, улаан-болда-ла талазы-биле сонугулга чок турган. Даамалдык кымыш оларын ажылче албап турган.

Феодал үзүшүн крестной та-раачыныг болудун черинде ажы-лыг чамдык сонугулдар тургу-лап келген. Оон-биле хергелестир помешиктерге ажыл кымыл бөрин-ге, барышча эштеп чок өжөнөш-кек байдал тараачында туруп турган. Натуралдыг болгаш акша оброочун системасы калдыр хемчазылыг-биле болудун ажыл-агылы экижи-деринче күзүлд тараачында болу-руп турган-на, мичаала-да ол чорук тараачынын помешиктин мөз-чүрү күтсөдип турган.

Бүтүргөзүш капиталисттиг арга-зы тургустунганы-биле холбашты, кымыч-биле тууду чуртун аштыры-ныч чорук-биле, бүтүргөзүш хемчазылыг-биле, бүтүргөзүш хемчазылыг-биле болудун ажыл-агылы экижи-деринче күзүлд тараачында болу-руп турган-на, мичаала-да ол чорук тараачынын помешиктин мөз-чүрү күтсөдип турган.

Лейдиг күш-ажылдын системасы куданыгылыг системасы болуп, мичангаг ажылдын кижизиктиг кыл-ган ажылы дөш эки төлөп турар бе азы багай төлөп турар бе дөшүн хамаан чокка күш-ажылдын нити бүтүрүкчү күштерин ууу-биле хөж-жизин тууду-на ол куданыгыла улам чылды болуп берип турар—деп К. Маркс бижээн (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс. Шийитинген чоталдары, том 11, арын 20, 1948 чылда үндүргөн).

Капитализмдин үзүшүндө күш-ажылы кол идиг бөр чүве болза аштал олуртуну кыжынын болуп. Ийдиг байдал турда белин хой-хой ажылчынаар күш-ажылы ымак дөшүн билдингир. Мичаалжок күш-ажылы ол мичаалжы дөшө капитализмдин бүтүш-шынарында эвес, харын кижизиктиг ажылдарында чай-гаар негелденген болуп турар. Буржуа тургусту кочка дөш алаан демиселди, күштүглер конкактарын бажырын болдуруп, каш бөрөк кижизиктиг хууда байырында чедирер. Ийитилгидин чагай болурунун хө-рөөнө бараан болуу эвес, харын карачаныс болудун дүжүтүн хара-ры, олча сүрери буржуа нити-ледин моральдыг принциптеринин үндүзин болуп турар.

Бүтүргөзүш социалисттиг арга-зы күш-ажыл кижизиктиг байдалын үндүзин-биле эскертип турар. Бүтүргөзүш хемчазылыг-биле хуу өчүтүнү ууу-каттыгары-биле хол-баштыр ажылы чонгар боттары боттарынын бүтүрү турары үнелиг чүтүлдери каттышкан элдери бо-

луп бөзүлөр. Мичангаг күш-ажылдын бүтүрүкчүлүг үндүкт чокка бедир-чегинге, нитилгидин байдалын докталам көзүлгөшүгө олар хан-дамырында тууду сонугулалды-лар. Социализмдин үзүшүндө хамза-тыларын хуузууда болгаш хой-ни-ти өгө-ажылыны холбаштыг болуп тааржып турар. Кым хой ажыдаар болду, нитилгидин бодуну хуу ажылыгында ол хойну алыр. Эесе талазында, эг-не боттут күш-агы-лы дөшө, бүтүргөзүш улам мый кал-бартында болгаш техника талазы-биле болбазырангайжыдырыга, чы-рыдымышкыны, калык кагдаланын, социал хандыгылыг болгаш өскө-дө чүтүлдери хөжүргөдүш чарыг-далыг болуп нитинин фондугу көзү-лгөткөн ол болуп. Мичангаг, нити-тин бүтү фондугу алызында бөр-лөгү ажылы чонгарыг боттарынын өгө-ажылы чонгарыг ажылааттыг болуп болгаш бо утка-биле алырга. Кижилерин хуу база хой-ни-ти өгө-ажылыны мында долдуу-биле дүжүп турар.

Коммунизмдин сорулганы — бүтү ажылы чонгарга чагай амыралдыг тургузары. Совет өгө-чатырга-нып баштайг чылдарында-ла көзү-лгөткөн хөжүргөзүш ажылы чон-гарыг бердингени болгаш эрес-ма-дырыг уаг күш-биле илерет тур-ган. Баштайг коммунисттиг суб-ботниктерин ужу-дузанын үнелер көрүп тура Р. И. Ленин бижэ-эн: «Ажылдын турарларын ботта-рында болгаш оларын чок кижилеринге» эвес, харын «ырак кижилерге», тодаргайларга бүтү нити-

ледге нитизин-биле, он-он болгаш чүс-чүс миллион кижилерге берди-нип турар күш-ажылдын бүтүрү-кчүлүг көдүрүлгө дугайында, пуд тараа, хөмүр даш, демир бур-зун болгаш өске-даа продуктуларын камаар дугайында ааа амылчы-наарын боттары бердингени, аар ажыларын алып тилеп турар са-гыш човаашкыны кайда илерет ту-рар болду, оортан коммунизм эге-дээр... (Чоталдар, том 29, арын 394).

Чаа нитилгидин тургузары дөш совет кижилер өндүрүлүшү күш-ажыл болгаш дайынчы үлгелерин өндүргөн. Кады күш-ажылында эш хуузуун чарымы болгаш кады ажылдакчыгай бажынын, нити-ледин чагай чоруду сагыш човаашкыны күтсөдип, уауа мас-санын чоталдыкы инцидентиваи, илелейли, мергемжи болгаш арга-лары чечектеп турар.

Ажылдакчынын материал талазы-биле хуузууда сонугулалы-даа, мо-раль талазы-биле идиг берешкин-нери, нитинин хүлээлгени бедик медеп билгир-даа коммунизм тургузукчулугу чорудулаадыла эш чутула ролду ойноп турар. Капи-талист нитилгиде күш-ажыл аар чүктешки болуп турган болза соци-ализм ону алдарын болгаш эрес-мадырыг чоруктун хөвөр болду-рун. Совет нитилгиде төөгүдө бир-ле дугаар күш-ажылыг кижизиктиг кайтамчыг уаг бедикче көдүргө-ни билдингир болгай. Социалист күш-ажылыг муң-муң мадырлары, бүтүргөзүш мурнакчылары болгаш чадарткычылары бүтү уауаа бил-дингир болуп, оон хүндүлгени эдлеп турар алдарыг кижилер апарган. СЭКП-нин XXI съездинде илел-гиде Н. С. Хрушчевтун чуталааны: «Материал талазы-биле сонугула-

дыг харазында, медепелдиг чорук-туу өскенин түнелдинде, чакчал-дыг харазы-биле күш-ажыл болза социалисттиг нитилгидин миллион-миллион ажылы чонгарынын амы-дыралыг хергелди болу бер чы-дар».

Коммунизмдин баштайгы, бирга чалазынын үзүшүндө хергелдиг чүтүлдери хууварын ажылдакчы бу-рузуну чарыгдан күш-ажылынын санын болгаш шынарын барымда-лап боттандырар. Бо чаала бүтү-рүкчү күштер дөшө кижилерин хергелдиг барымдаалап хууварыч-е шийди болуп хире кылдыр мынды деңгээлге ам-даа четпезин турар. Ни-титилгидин бүтүргөзүш хөжүргө-ниг хөжүргөзүш болгаш кедонин ажы-ишчилеринин материал тала-зы-биле хуузууда сонугулалдыг бо-луп турарынын уаг ужу-дузанын хараан оортан хамаарыр. Энтузиаз-мдин (соруу киришкенин) шүүт боду-биле эвес, харын уаг рево-люциянын төртүргөни ол энтузи-азмдин дузалаткычы-биле хуузууда сонугулалдыг чорук-биле кижилерин коммунизмге чедирип болуп деп В. И. Ленин дөмөгөлү турган.

Ленин чарыгынын амыралын удур-тула болдурушаан, партия болза социализмдин чадалында кылган ажылын барымдаалап хууварланы чорударынын принцип чайгылыг чокка боттандырарына уаг кичөө-гейи салып турар. Кижиле бүтүр-гүш шылдар шаа-биле, кижиле бүтүр-гүш хире-биле — социализмдин принцип мынды. Ол принцип болза күш-ажылыг бүтүрүкчүлү-гү өжөрине, мергемжидин бедир-ринге, бүтүргөзүш техникаын боттаарырангайжыдырында иди-гин бөрү турар; ол оон ынап уаг кижизиктиг ролду ойноп, кижилерин социалисттиг сагыла-чурумга

өөредир, күш-ажылы бүтү-нитин-тин болгаш ылаыла херектиг чүл болдуруп турар.

Нитинин бүтүргөзүш хөжүргө-ниг болгаш кедонин ажыл-ишчиле-ринин хуузууда материалдыг со-нуугулалын күтсөдипер талазы-би-ле элээн каш уаг хемчеглерин соол-гү чылдарда партия алган. Улетпур талазы-биле ажыл төлөвирин чурум-чударын, техниктиг нормалашкы-нын, тариф системанын экижидерин чорудуп турар. Көдө ажыл-агыла материал-талазы-биле сонугулалын принципин каржызы-биле үрөп тур-ган чорукту уууулаан: көдө ажыл-агылы хой-хой продуктуларында белегел өртөктөрүн бедиткен, ажыдап кылырын нормаларын чурумчуткан, дүжүтүн, мал ажы-лынын продуктуларын планна-рын ажыр күтсөдип дөш неменеде шапал бөриниче системанын эки-жизин, колхозчуларга ай санында аванс бөзүш улам калбаа-биле прак-тикалап турар, хой-хой колхозтарда ажыл төлөвирин долдуу-биле ашпа-лап бөриниче шийтири боттанды-рып турар.

Уауа ажыл-агылынын бүтү ады-ралыг кылган хире-биле хууварынын социалисттиг принцип улам мый болбазырангайжыдыры чеди чыл планында көрдүгөн.

Чаа техника болгаш техноло-гиянын негелдеринин, үлгүлүгө база туудуга комплекслиг механиз-мизациянын, бүтүргөзүш автомат-чылдыгынын негелдеринин хөжө-ниг талазы-биле бүтүргөзүш болгаш тууду органдарынын экономикаын идиг берешкиннерин тургузарынын, а ол ымак улетпур-нун, туудуун, транспортун, эр-тем-шнчиле, төлөвире, констру-тор организациязынын ажылда-

чыларынын бүтүргөзүш техника талазы-биле болбазырангайжыды-рында материалдыг сонугулалын бедиринин өргөжөк чутулазын СЭКП ТК-нын 1959 чылдагы июнь Пленуму айткан.

Бүтүргөзүш болгаш туудулар-нын ажыл-агыл ажыл-чорудула-зын үнелеп көрө база социалисттиг чарыштын түнелин кылдыра чаз техниканы бүтүрер болгаш негел-дир талазы-биле планыгк онагаларын күтсөдиптен эш чутула көр-гүтүг кылдыр барымдаалап көрү-нү өргөжөк чутулазын Пленум оод-биле кады айткан. Уауа ажыл-агылы чөмүлгелерин-биле, улетпур бүтүргөзүш-биле болгаш туудулар-биле ажыл-агыл керөөлөрүн баугаар чорудуп турар өртөм-шнчиле-рин ажылдарын улам калбартын сү-мөлөп. Бүтүргөзүш комплекслиг механизациянын болгаш автоматчы-дарын калбаа-биле боттандырар сорулганы барымдаалаан, ажылчы-нарын база инженер-техниктиг акылдакчыларын тускай өөдир-ип, оларын бүтүргөзүш квалифи-кациянын бедиринин талазы-биле

